

Валентина МЕЛЕЖИК,

*заслужений учитель України, вчитель-методист,
учитель зарубіжної літератури Гончарівської гімназії
Чернігівського району Чернігівської області,
лауреат Всеукраїнського конкурсу
«Учитель року – 2001»*

СИСТЕМА УРОКІВ ЗА ТВОРЧІСТЮ ДЖЕЙН ОСТІН 9 КЛАС

Урок 1.

Тема: Джейн Остін (1775 – 1817) – видатна англійська письменниця, провісник основних принципів літератури вікторіанської доби. Зображення звичаїв та психології англійських провінціальних родин межі XVIII- XIX ст. у романі «середовища і характеру» «Гордість і упередження».

Мета: акцентувати увагу учнів на ролі Джейн Остін у світовій літературі, розкрити жанрові особливості роману «Гордість і упередження» як жіночого, соціально-побутового твору, з'ясувати, в чому полягає актуальність питань, порушених Джейн Остін у XVIII ст., для сучасного читача; розвивати уявлення учнів про розвиток світового літературного процесу як цілісного явища.

**Шекспір – це сонце, ... Джейн Остін –
маленький астероїд, правдива та блискуча зірка.**

Англійський поет А. Теннісон

Перебіг уроку

I. Оголошення теми, завдань уроку. Мотивація навчальної діяльності

У 2009 році був опублікований твір Сета Грема Сміта «Гордість і упередження і зомбі», у якому об'єднано класичну книгу зі східними єдиноборствами й елементами зомбі-хоррора. Це пародія (у сучасному літературознавстві її називають мешап-прозою – від англ. mash-up – «змішувати») на класичний британський роман Джейн Остін «Гордість і упередження» (1813), в якому героїні твору англійської письменниці в наближених до сучасності обставинах вступають у протистояння з живими мерцями внаслідок привезеного з-за океану вірусу. Чому масова культура підхопила твір Джейн Остін? З одного боку – це скандальна подія, з іншого – зацікавленість класикою. Це погляд під новим ракурсом на проблеми ролі жінки у світовому фентезі XXI століття: «У тексті Сета Грема Сміта вона (жінка) повинна і може захистити себе, що (в широкому сенсі) органічно сучасним гендерним настановам» [5]. І поки критики вирішують, чи є подібні твори «відвертим непотребом чи новим словом в літературі», спробуємо розібратися в особливостях першоджерела, тому що художній твір повинен бути почутим. А щоб це сталося, його повинен оживити читач.

II. Ознайомлення з особистістю Джейн Остін та її епохою. Індивідуальне завдання. Використання презентації.

1. Факти біографії англійської письменниці.

Джейн Остін прожила 42 роки. Народилася 16 грудня 1775 р. в містечку Стевентон графства Гемпшир в родині священника (Слайд 1). Батько здобув освіту в Оксфорді, мав свою парафію. Мати письменниці походила з дворянського збіднілого роду. Родина була багаточисельною: шестеро братів та дві сестри Джейн та Кассандра, які ніколи не виходили заміж. Щоб прогодуватися, сім'я мала велике господарство. Усю домашню роботу сестри виконували самі, тому що винаймати слуг не було можливості: Джейн багато шила для всієї родини, а Кассандра готувала їжу. Дбаючи про гарну освіту для своїх донечок, батьки з 1783 року відправили сестер до школи-інтернату в Оксфорді. Через тиф навчання було перервано. Батько Джордж Остін мав чудову освіту, якої цілком вистачало для того, щоб навчати дітей удома без допомоги вчителів. У 1785 році сестер знову відправили до школи під назвою Reading Abbey Girl's School, але через рік змушені були повернути додому, бо плата за навчання була зavelикою для сім'ї.

У 1802 році родина переїхала в місто Бат (Сомерсет), пізніше (у 1809 р.) – у містечко Чотен (Слайд 2). Життя письменниці оповите таємницею: сотні листів були спалені сестрою Кассандрою (згідно з уявленнями жінок XIX ст. цей вчинок був цілком виправданим – особисте повинно залишатися недосяжним для сторонніх). Як виглядала Джейн, теж достеменно невідомо. Існує імовірний портрет десятирічної Джейн Остін художниці Озії Гамфрі, портрет, написаний сестрою Кассандрою (племінниця Луїза Хілл згадувала, що Джейн мала природні кучері, а її волосся було їй у прямому сенсі до *колін*). Зберігся і силует письменниці з сімейного архіву (Слайд 3).

Писати майбутня письменниця почала в чотирнадцять років. Це були твори для домашнього читання в сімейному колі. Важко уявити, що Джейн змушена була приховувати своє скандальне для тогочасного суспільства заняття – письменницьку діяльність. Вірджинія Вулф, англійська письменниця XX ст., теоретик англійського модернізму, ікона фемінізму у статті «Джейн Остін» написала: «...За 600 років до Різдва Христового на грецькому острові жила Сапфо та невелика група жінок, які писали вірші. Вони замовкли. Пізніше, близько 1000 р. н.е. ми знаходимо в Японії певну придворну даму, пані Мусаракі, яка пише довгий і дуже красивий роман. Проте, в Англії, у XVI столітті, у часи великої активності драматургів, жінки залишилися німими. Літературні твори епохи королеви Єлизавети написані майже виключно чоловіками. У кінці XVIII – на початку XIX сторіччя знову з'являються жінки, котрі пишуть, навдивовижу часто й успішно, на цей час в Англії» (Слайд 4). Сидячи у загальній кімнаті за маленьким столиком, Дж. Остін на аркушах поштового паперу написала шість романів, які публікувалися з 1811 по 1818 роки, два з них («Нортенгерське абатство» та «Докази

розуму») надруковані після смерті письменниці. До ранніх творів належать: «Розум і почуття» (1795 – 1811), «Гордість та упередження» (1796-1797 – 1813), «Нортенгерське абатство» (1797-1798 – 1818 р.); до пізніх – «Менсфілд - парк» (1811-1813 – 1814), «Емма» (1814-1815 – 1816) та «Докази розуму» (1815-1816 – 1818) [10]. Зверніть увагу, що друкувалися романи значно пізніше, аніж були написані, адже видавця було знайти непросто (Слайд 5). Твори письменниці присвячені «картинам сімейного щастя» провінційних англійських родин кінця XVIII - початку XIX ст.

2. Жанрові особливості твору Джейн Остін. Коментар інтелект-карти «Соціально-побутовий роман. Жіночий роман межі XVIII – XIX ст.» (Слайд 6).

Особливості національного характеру англійців:

- практична діяльність
- тверезий погляд на життя, стриманість у прояві почуттів
- морально-етичні норми співіснування

- Зображення соціального життя
- Відтворення звичаїв та уявлень, характерних для певної доби

СОЦІАЛЬНО-ПОБУТОВИЙ РОМАН
Стендаль
О. де Бальзак
Г. Флобер
Ч. Діккенс

- XVIII ст
- Жіночий роман: «роман середовища і характеру»
- зображення характерів, сформованих певним середовищем
 - теми шлюбу, любові
 - сюжетні лінії:
 - соціальне походження жінки
 - ситуації моральної спокиси

У XVIII ст. (період просвітницького реалізму й сентименталізму – Г. Філдінг, О. Голдсміт, Л. Стерн) в англійській літературі сформувалася власна романна традиція. Помітним був внесок у розвиток жанру і провісники основних принципів і значимих атрибутів вікторіанської літератури Джейн Остін (1775-1817), літературна творчість якої поєднала в собі ознаки двох епох – *просвітницької та вікторіанської*. Письменницю часто включають у літературний процес XIX століття, тому що вона мала дуже великий вплив на літературу цього періоду. Джейн Остін не цікавили надмірні пристрасі, культ індивідуальності, романтичні зло та помста. Вона не висвітлювала події Французької буржуазної революції, кривавого якобінського терору, англійської інтервенції або наполеонівських загарбницьких війн. **Художнє новаторство письменниці зумів оцінити В. Скотт, назвавши її творцем «сучасного роману, події якого зосереджені довкола повсякденного укладу людського життя і стану сучасного суспільства» [1].** Правдиве зображення життя (у деталях та в цілому), змалювання дійсності в історичній конкретності, а людини – у її зв'язках з середовищем, розв'язання проблем на основі загальнолюдських цінностей – характерні особливості реалізму в мистецтві. Творчість англійської письменниці, яка продовжила традиції англійського жіночого роману XVIII сторіччя, якнайповніше відповідає наведеним критеріям, затвердивши за жанром реалістичного соціального та соціально-побутового роману його важливу роль і довівши, що жінки мають право на творчість. У XIX столітті досягнення Остін було розвинуто талановитими жінками-письменницями вже вікторіанської Англії – сестрами Бронте, Е. Гаскелл, Дж. Еліот (Слайд 7). Жіночий роман не випадково отримав поширення в період правління королеви Вікторії. Саме в цю епоху «порядку і високих моральних цінностей» з'явилося устремління до ідеальної сім'ї, тому що вона в першу чергу формувала особистість (сама королева була взірцем для своїх підданих, змогла поєднати материнство з державними обов'язками).

3. Історична довідка. Становище жінок за часів короля Георга III та королеви Вікторії.

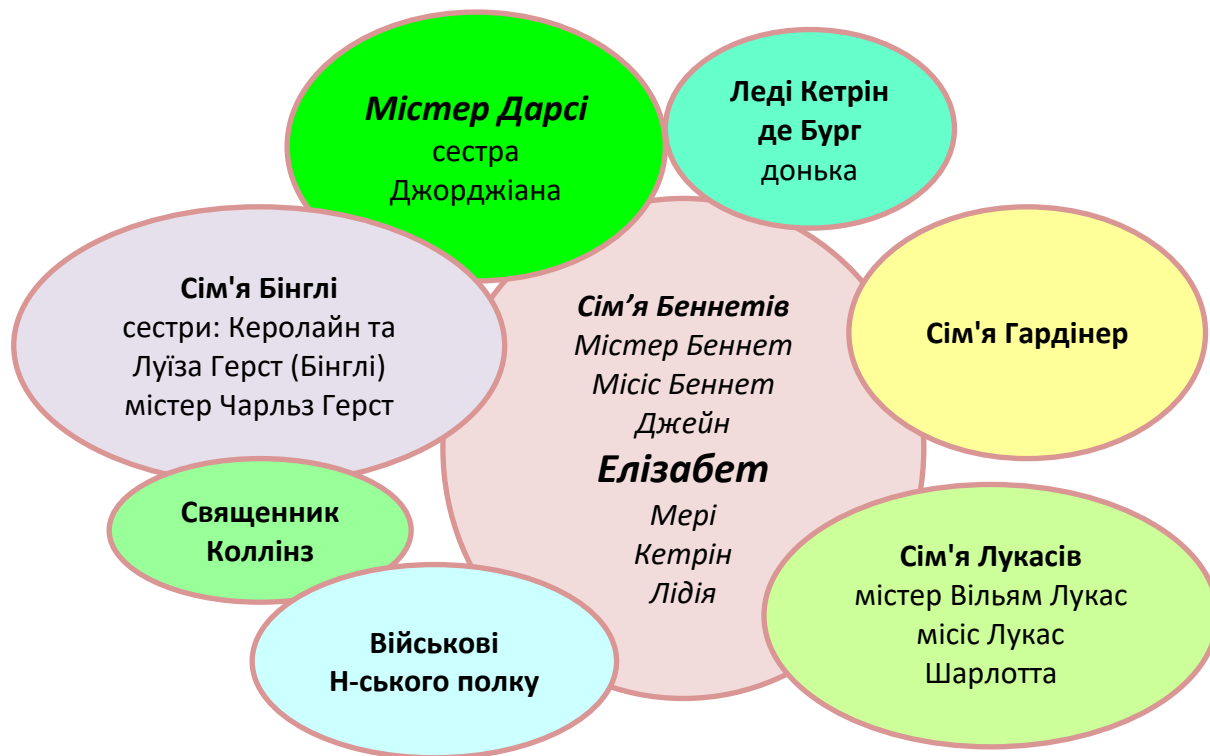
Георг III, король Ганноверської династії, правив Англією з 1760 по 1820 рік (з 1811 року на чолі країни перебував його старший син, принц-регент Георг IV, якому подобалися романи неординарної англійки) (Слайд 8). Герої творів Джейн Остін і вона сама – їхні піддані. Жінки XVIII ст. перебували на другорядних щодо чоловіків ролях, їхнє соціальне становище, можливості визначалися, насамперед, статусом чоловіків, яким ті жінки належали (їхніх батьків, чоловіків, братів). Жінка повинна була успішно вийти заміж, мати родину. Це забезпечувало їй захист від бідності, тому що спадок батька передавався по чоловічій лінії: «...Для жінки, яка жила в часи Джейн Остін, чоловік – це найбільша потреба, а його наявність – втілення усіх прагнень і мрій, оскільки заміжжя було єдиним способом для дівчини середнього класу зайняти стабільне соціальне становище» [2]. Життя представниць жіночої статі зазвичай минало недооціненим у межах нецікавого для істориків приватного простору (дому й родини). Цікаво про відсутність «постійного жіночого письменства» сказала Вірджинія

Вулф: «Відповідь похована в старих щоденниках, припадає пилом в старих шухлядах, майже стерта з пам'яті старшого покоління. Її можна відшукати в життєписах невідомих жінок – у цих тьмяних коридорах історії, де постаті поколінь жінок є лише тінями. Бо про жінок відомо дуже мало. Історія Англії – це історія чоловічої, а не жіночої лінії. Проте, ми знаємо певні факти, щось таке, чим вони виділялися. Вони були солдатами або моряками; вони посідали ту чи іншу посаду або видавали закони. Але що залишається від наших мам, бабусь, прабабусь? Нічого, крім легенд. Одна була красива, інша мала руде волосся, третю поцілувала королева. Ми нічого не знаємо про них, крім імені, дати одруження і кількості дітей» [3]. Якою була освіта для жінок? Слабка половина суспільства фактично існувала у середовищі стандартів, забобонів, обмежень: не отримувала повноцінної освіти, не брала участі в політичному житті, не займалася фінансами. Освіта жінок передбачала опанування низкою умінь – плести, співати, грати на музичних інструментах (переважно на фортепіано), малювати, спілкуватися іноземними мовами.

III. Аналітичне дослідження тексту

1. Схема № 1. Ієрархічна галерея британського соціуму Система персонажів роману Дж. Остін

Бесіда

Джейн Остін у романі «Гордість і упередження» збирає до купи соціально дещо різних людей, як представників англійського дворянства середньої руки (дрібних і середніх сільських дворян), так і аристократів. У центрі сюжету історія сім'ї Беннетів, які мешкають у селі Лонгберн, недалеко від містечка Меритон графства Хартфордшир. Уже на початку твору ми опиняємося в будинку дрібномаєтної дворянської родини.

- Яка атмосфера панувала в домі Беннетів на початку твору? Чому так схвильована матір п'ятьох незаміжніх дочок? Чи зрозумілі вам її переживання? (Перша сторінка роману є своєрідною прелюдією до подальших подій. Новина, що Недерфілд-Парк здається в найми, неабияк зацікавила не тільки жіноче товариство, але й містера Беннета. Особливо хвилювалася місіс Беннет: «Якщо мені доведеться побачити, як одна з

моїх дочок щасливо вийде заміж і житиме в Недерфілді, ... а іншим поталанить вийти заміж так само гарно, то мені більше нічого й не залишатиметься бажати» [9, с. 9]).

- Чому вона вважала, що бал у Меритоні для їхньої родини пройшов приємно? (Де молоді панянки на виданні могли продемонструвати всі жіночі достоїнства і познайомитися з претендентами на руку, а якщо пощастить – і на серце? Звичайно, на балу. «Для їхньої ж родини загалом цей вечір пройшов приємно. Місіс Беннет побачила, що її найстарша дочка дуже сподобалася всій недерфілдській компанії. Містер Бінглі танцював із нею двічі, її помітили також і його сестри. Джейн раділа цьому не менше, ніж її мати, але не так емоційно. Елізабет раділа за Джейн. Мері чула, як у розмові з міс Бінглі хтось відзивався про неї як про найосвіченішу дівчину в окрузі; Кетрін та Лідії теж поталанило: їх постійно запрошували танцювати, тому необхідність постійної наявності кавалерів поки що була тим основним враженням, яке склалося в них про цей бал. Тож усі вони в гарному настрої повернулися до Лонгберна» [9, с.12]).

- Хто повинен був дуже скоро потішити місіс Беннет новинами щодо вигідного шлюбу? Чому хвороба Джейн, коли вона опинилася в гостях у містера Бінглі, не налякала матір, а навпаки – примусила радіти? (Місіс Беннет готова на все заради щастя своїх п'ятьох дівчат. Матір дуже боялася фінансових труднощів, які виникали у неодружених жінок. Бажаючи, щоб Джейн залишилася якнайдовше у садибі Бінглі, вона готова відмовити доньці в кареті: «...Моя люба, краще б ти їхала верхи, бо збирається на дощ; тож тобі доведеться залишитися там на ніч... Джейн довелося їхати верхи, і мати вирядила її в дорогу, радісно віщуючи погану погоду... От добре я придумала!" — не раз повторювала місіс Беннет, наче дощ пішов завдяки саме її старанням. Однак головна «радість» чекала її наступного ранку...» [9, с. 31]).

- **Прокоментуйте ситуацію.** Чому місіс Беннет відмовлялася зрозуміти сутність майоратного успадкування? Чому маєток батька не могли успадкувати дівчата?

- На що згодна місіс Беннет, щоб зберегти садибу в Лонгберні? Чому Коллінз став для неї ледь не улюбленцем? (Місіс Беннет готова віддати одну з доньок за містера Коллінза. Це могло вберегти сім'ю від бідності в майбутньому, бо за англійськими законами спадкоємцями були тільки чоловіки. При активному заохоченні місіс Беннет Коллінз поміняв Джейн на іншу: «Елізабет, лише трохи поступаючись Джейн віком і вродою, цілком природно зайняла місце останньої. Такі наміри колишнього ворога видалися місіс Беннет неоціненним скарбом, і в неї з'явилася надія, що вона незабаром зможе видати заміж двох своїх дочок. Ось так і вийшло, що чоловік, ім'я якого ще вчора наганяло на неї жах, став для неї ледь не улюбленцем» [9, с. 71]. «...Ми змусимо Ліззі поводитися розважливо. Я негайно поговорю про це з нею сама. Дівчина вона вперта і дурноверха, а тому не розуміє власної вигоди. Але я зроблю так, що вона її зрозуміє» [9, с.111]. Матір, умовляючи Елізабет, використовувала лестощі, навіть погрози.

- Чому місіс Беннет у спілкуванні з іншими матусями поважних сімей (а саме, із леді Лукас) вільно й відверто говорила про шлюб Джейн з містером Бінглі, а пізніше – про весілля Лідії з Вікхемом, Елізабет з Дарсі? (Суперництво між дворянськими сім'ями, плітки один про одного – звичайне явище. Місіс Беннет дуже емоційна жінка, вона не зважала на реакцію оточення, тому «... безперестанно перераховувала сподівані вигоди такого шлюбу. Спочатку вона висловила свою втіху з того приводу, що містер Бінглі – чарівливий молодик, і що він такий багатий, і що живе він усього за три милі від них; потім розповідала, як приємно їй усвідомлювати, що двом сестрам Бінглі дуже подобається Джейн, а також бути певною, що вони прагнуть цього шлюбу не менше, ніж вона сама. Крім того, вдалий шлюб Джейн стане багатообіцяючою перспективою для її молодших сестер, тому що він дасть їм можливість спілкуватися з іншими багатими чоловіками...» [9, с. 100]).

- Яким було її ставлення до сім'ї Лукасів, коли вона дізналася про шлюб Коллінза і Шарлотти? Як відповіла місіс Лукас? (Плани місіс Беннет були зруйновані через нерозважливу поведінку Елізабет. Але вона не втрачала надії і була переконана, що «...містеру Коллінзу та Шарлотті не бачити щастя... що цей шлюб ще може й не відбутись... минув місяць, перш ніж вона змогла розмовляти з сером Вільямом та леді Лукас без грубощів» [9, с.128]; «Леді Лукас не могла нарадуватися тому, що вона віддячила місіс Беннет: її дочка, всупереч пророкуванню останньої, знайшла-таки собі добру партію; вона стала частіше, ніж зазвичай, бувати в Лонгберні, щоб мати змогу поділитися своїм щастям, хоча кислих мін та роздратованих зауважень з боку місіс Беннет було цілком достатньо, щоб цей щасливий настрій зіпсувати» [9, с.129]. Стану місіс Беннет неможливо було позаздрити. Згадка про щось стосовно шлюбу кидала її в агонію роздратування, навіть вигляд міс Лукас був для неї ненависним, тому що Шарлотта, одружившись з Коллінзом, автоматично ставала наступницею місіс Беннет в її будинку).

- Дайте оцінку ставленню місіс Беннет до своїх дочок. Чому розумна і розважлива Елізабет часто викликала роздратування, натомість в поведінці Лідії та Кітті матір не бачила нічого, вартого осуду? («Стосовно заміжжя Елізабет вона була так само впевнена і так само задоволена, хоча і меншою мірою. З усіх своїх дочок Елізабет вона любила найменше... Менші доньки були схожими на матір, такі ж емоційні, імпульсивні, нестримні у поведінці [9, с.105].)

- Чи звинувачувала себе місіс Беннет, коли з її молодшою дочкою сталися неприємності? Чи усвідомила вона справжнє становище Лідії у союзі з Вікхемом? Як характеризують матір вишукано-чуттєві фрази? Яку особливість мови героїні ви помітили?

- Чи попіклувався містер Беннет про майбутнє дружини і своїх дівчаток? Де найчастіше проводив час господар Лонгсбері? Як реагував містер Беннет на дії своєї дружини, на вчинки своїх дочок? Визначте головні риси його вдачі (Фінансові справи сім'ї бажали бути кращими: «Містер Беннет – до того, як настав теперішній період його життя, – часто мав бажання не витратити весь свій дохід, а відкладати щорічно якусь суму для утримання своїх дочок та дружини на той випадок, якщо та його переживе. Тепер це бажання стало ще сильнішим... На початку свого подружнього життя містер Беннет вважав абсолютно недоцільним заощаджувати кошти; оскільки, ясна річ, у них мав народитися син. Цей син, досягши повноліття, мусив стати повноправним спадкоємцем маестку... Врешті-решт, вони втратили надію, але на той момент заощаджувати кошти було вже пізно. Сама місіс Беннет ощадливою не була, і від перевищення витрат над доходом їх рятувала лише сильна природжена схильність містера Беннета до незалежності...» [9, с.298-299]. Улюбленим місцем містера Беннета є бібліотека, де він завжди міг знайти і розраду, і відпочинок: «...Якось містер Беннет сказав Елізабет, що готовий зустріти глупство та марнославство в будь-якій кімнаті домівки, але знає, що в бібліотеці завжди зможе їх уникнути. Тому він не барився...» [9, с.71). Саме там він відмежовується від надокучливої дружини, її скарг на хворі нерви. Спілкування з доньками – це прерогатива матері, тому що в англійському суспільстві цього періоду стосунки батьків і дітей підпорядковувалися умовностям суспільних правил. Вважалося, що чоловіки займалися вагомішими за сімейні переживання питаннями).

- Чому попередження Елізабет про шкоду безвідповідальної й нерозважливої поведінки Лідії батько сприйняв спокійно і не став перейматися проблемою?

- «Та чи зроблять вони тебе щасливою?» [9, с. 367], – запитав містер Беннет свою доньку Елізабет. Чи не здивувало вас таке запитання батька? Чому серед доньок він виділяє Елізабет?

- Чому в сім'ї Беннетів давно зникли без вороття кохання, повага і довіра? Чи почуває себе щасливим містер Беннет? Чи справдилися його надії на тихе сімейне щастя?

- Зверніть увагу ще на одну розмову містера Беннета з улюбленою донькою. Як Елізабет вдалося подолати упередження свого батька стосовно Дарсі і примирити його з тим, що вона зробила правильний вибір?

- У чому різнилася реакція на шлюб Елізабет містера Беннета і місіс Беннет? (У розмові з батьком Елізабет намагалася довести, що у неї з Дарсі справжнє кохання, не одностороння примха, а почуття, випробувані часом. «Що ж, серденько, – сказав батько, коли Елізабет замовкла. – Якщо це дійсно так, то тоді він гідний тебе. Через людину менш гідну я не захотів би з тобою розлучатися». Натомість місіс Беннет, яка «непогано розумілася» на тому, що було корисним для родини, ледве прийшла до тями; вона підводилася, знову сідала, дивувалася, хрестилася: «Ой, моя ж ти Лізонько! Якою багатою та якою поважною ти станеш! Скільки кишенькових грошей, скільки коштовностей, скільки карет ти матимеш! Куди там Джейн до тебе! Я така задоволена... і така щаслива! Він такий чарівливий!.. такий вродливий!.. такий високий! Люба моя Лізонько! Будинок у Лондоні! Все, що душа забажає! Три заміжні дочки! Десять тисяч на рік! Боже правий! Я цього просто не перенесу! Я збожеволюю» [6, с.369]. Реакція матері залишила в душі Елізабет тривогу: їй хотілося, щоб матір зрозуміла справжній характер Дарсі).

- Із властивою містеру Беннету іронією він говорить: «Я просто в захваті від своїх трьох зятів... Моїм улюбленцем є, звичайно ж, Вікхем; але гадаю, що колись твій чоловік буде подобатися мені не менше, ніж чоловік Джейн» [9, с.370]. Чи згодні ви з оцінкою містера Беннета своїх нових родичів – містера Бінглі, містера Дарсі, Вікхема?

- Читачі мають можливість скласти своє враження про містера Беннета, прочитавши саме останні розділи твору. Чому письменниця розповідає про переживання батька багаточисельного сімейства, особливості сприйняття ним життя ближче до фіналу роману?

- Чи випадково Джейн Остін із числа зображених у романі моделей родин центровою обирає сім'ю Беннетів? Який задум покладений в основу цього вибору? (Патріархальне ставлення до сім'ї часто призводило до лицемірства і руйнування шлюбу. У сім'ях, подібних до сімейства Беннетів, матері хвилювалися виключно про вдале заміжжя своїх дочок. Турботи про соціальний статус, річний дохід – ось сенс існування тогочасного суспільства. Кітті, Лідія вслід за матір'ю мріяли про заможних чоловіків).

- Порівняйте сім'ї Беннетів і Лукасів. Чим можна пояснити таку схожість ідеалів?

IV. Висновки уроку

- Чи можна стверджувати, що в романі «Гордість і упередження» письменниця на прикладі сім'ї Беннетів зображує ідеали й життєві цінності англійських провінційних родин кінця XVIII – поч. XIX ст.? (Дж. Остін вихоплює своїх героїв і події безпосередньо з життя, яке вона добре знала. У побутових сценах прагне відтворити проблеми сучасної їй людини і суспільства. Варто додати, що у XVIII ст. також упереджено ставилися до жінок-письменниць. У XIX ст. королева Вікторія (хоча сама правила Англією) говорила, що жінка не повинна втручатися в чоловічі справи, «тому що Бог створив жінок та чоловіків різними, через що кожен має залишатися у своєму власному статусі», за якого жінка повинна бути дружиною та матір'ю сімейства, справжньою прикрасою добропорядного дому» (1). Тому і Джейн Остін публікувала свої романи анонімно, підписуючи «by a lady», і авторське право на роман «Гордість і упередження» змушена була продати).

- Обґрунтуйте визначення жанру твору «Гордість і упередження» як жіночого, соціально-побутового роману.

- Чи здатна література реалізму впливати на життя суспільства і змінювати його на краще? Відповідь аргументуйте.

- Прокоментуйте слова англійського поета А. Теннісона, винесені в епіграф уроку.
- Що, на вашу думку, спонукало Сета Грема Сміта, автора XXI ст., зацікавитися романом англійської письменниці XVIII ст.? Такий інтерес – це хитрий спосіб познайомити молодь з класикою чи «друге дихання» твору Джейн Остін? Чому існує думка, що успішними авторами у сфері масової культури є люди, які мають класичну елітарну освіту?

V. Домашнє завдання. Індивідуальне завдання: підготуйте мультимедійну презентацію «Життя героїв роману «Гордість і упередженість» Джейн Остін у кінематографі». Працюємо в парах: використавши «мозаїку» цитат, створіть портрети-характеристики Джейн-Бінглі, Коллінза-Шарлотти, Вікхема-Лідії.

Урок 2.

Тема: Джейн Остін (1775-1817). «Гордість і упередження». Тема шлюбу як відображення становища жінки в нежіночому суспільстві.

Мета: прослідкувати за долями Джейн та Лідії Беннетів, Шарлотти Лукас; з'ясувати, які сили управляли суспільством кінця XVIII – поч. XIX ст. у питаннях шлюбу, спираючись на культурну традицію цього періоду; розвивати навички характеристики персонажів твору.

Зрозуміти автора спочатку так добре, як він сам себе розумів, а потім краще, ніж він сам.

Ф. Д. Шлеємахер

Загально визнаною істиною є те, що одинак — та ще й при грубеньких грошах — неодмінно мусить прагнути одружитися.

Дж. Остін

I. Актуалізація знань. Представлення мультимедійної презентації «Життя героїв роману «Гордість і упередженість» Джейн Остін у кінематографі».

- Прокоментуйте слова Фрідріха Шлеємахера, німецького філософа, теолога і проповідника. Чому, на вашу думку, твір англійської письменниці традиційно привертає до себе увагу режисерів, кінокритиків?

II. Оголошення теми, завдань уроку. Мотивація навчальної діяльності

- Які особисті враження письменниці відобразилися в сюжеті роману «Гордість і упередження»?
- Як у XVIII ст. укладалися шлюби? Чи готове було суспільство порушити станові правила вибору коханої людини?
- Які емоції викликала у вас перша фраза роману (сьогодні вона винесена в епіграф уроку)? Не здивувалися такому початку? (Початкова фраза твору звучить дещо іронічно, хоча у ній закладені особливості звичаїв, смаків, побуту англійського життя XVIII ст., сенс існування якого знаходиться у матеріальному благополуччі, в соціальному статусі, в річних доходах. Першим реченням авторка вказує на тему шлюбу, одруження).
- Кого більше стосуються ці слова – чоловіків чи жінок? Аристократичних родин чи нетитулованих дворян? (Як одних, так і інших. Різниця буде полягати тільки в

тому, які мотиви підштовхують дівчат і юнаків до шлюбу: складне становище сім'ї, слідування неписаному закону суспільства чи, можливо, бажання якнайшвидше, раніше за старших сестер вийти заміж. Таким чином, шлюб – це і вдала угода, і новий соціальний статус).

- Вдале заміжжя – одна з провідних тем роману. **Прослідкуємо** за текстом і з'ясуємо, чи відрізняються ідеали й життєві цінності аристократів і дворянства в питаннях створення сім'ї, тим паче, що Джейн Остін у романі запропонувала декілька варіантів шлюбних історій.

III. Аналітичне дослідження тексту

Шлюбна історія Лідії та Вікхема. Розпочнемо розмову про Лідію, наймолодшу дочку, улюбленицю місіс Беннет. **Розкрийте образи Лідії та Вікхема, використовуючи цитатний матеріал.**

ЛІДІЯ БЕННЕТ

«Лідія була високою і впевненою в собі дівчиною міцної статури з добродушним виразом обличчя, що мало прекрасний колір» [9, с.45]

«... Вони тільки й говорили про офіцерів» [9, с.28]

«Вона відзначалася надзвичайною життєрадісністю і природженим почуттям власної значущості, котре переросло в самовпевненість через люб'язну увагу з боку офіцерів» [9, с.45]

«Якою Лідія була, такою вона й залишилася: нестриманою, безсоромною, шумливою, невгамовною та безцеремонною» [9, с. 307]

«Лідія — норовиста і легкодумна... Вони (Лідія й Кетрін) були неосвічені, ліниві та марнославні» [9, с.210]

«Марнославні, неосвічені, ліниві та абсолютно невтримні!» [9, с.227]

«... Її сестра (Лідія) при мінімальному заохоченні готова була покохати кого завгодно» [9, с.272]

ВІКХЕМ «Його зовнішній вигляд був привабливим до надзвичайності: він мав дуже красиве обличчя з тонкими рисами, добру статуру і напрочуд приємні манери» [9, с.72]

«Містер Вікхем був тим щасливцем, до якого тягнулися погляди майже кожної представниці прекрасної статі» [9, с.76]

«Ми з ним (Дарсі) не друзі, і мені завжди неприємно з ним зустрічатись...» [9, с.78]

«... Справа полягає в тому, що ми з ним дуже різні люди і що він мене терпіти не може» (Вікхем про Дарсі) [9, с.80]

«Можливість швидкого надбання десяти тисяч фунтів являло найбільшу принаду дівчині, котрій містер Вікхем зараз намагався сподобатися» [9, с.149]

«Порочні нахили та брак принциповості» [9, с.197]

«Вікхем ніколи не візьме собі за дружину жінку без приданого» [9, с.274]

«... Він є розпусником у повному значенні цього слова ...він не має ні совісті, ні честі... він є брехливим інтриганом» [9, с.276]

Запитання для бесіди:

- Чому, на вашу думку, письменниця поєднує долі цих персонажів?
- Яку роль у характеристиці персонажів відіграє опис зовнішності героїв? Чи поєднуються фізичний і психологічний портрети?
- Чи усвідомлює міс Лідія Беннет, що Вікхем не дуже бажає взяти її за дружину? Що є найважливішим у виборі нареченої для містера Вікхема?

- Чим керується Лідія – розумом чи чуттєвістю, коли вирішує втекти з Вікхемом? Чи усвідомлює глибину свого падіння? Відповідь аргументуйте.
- Чи змінилися Вікхем і Лідія у фіналі роману? Яким є ваше ставлення до героїв?

Попередній висновок. Образ Лідії...вступає в протиріччя з позицією письменниці щодо ролі здорового глузду, розсудливості в житті особистості, особливо жінки. Улюблена дочка місіс Беннет не дотримується суспільних канонів, керуючись природними інстинктами, емоціями, наслідуючи в цьому свою матір – легковажну, екзальтовану особу. На її прикладі авторка доводить, що аморальна поведінка жінки неминуче призводить до життєвих драм, негативно впливаючи на репутацію усієї родини.

Коментар «мозаїки» цитат персонажів Джейн Беннет і містера Бінглі.

ДЖЕЙН БЕННЕТ

«... Джейн має зовсім інші почуття, вона не діє за якоюсь продуманою схемою. Поки що вона не має певності ні щодо сили своїх почуттів, ні щодо їх серйозності... Цього явно недостатньо, щоб він зрозумів її вдачу» (Елізабет про старшу сестру) [9, с. 22].

«...Вона — дівчина дійсно надзвичайно гарна, і я всім серцем бажаю їй вдало вийти заміж. Але при таких батьках і за відсутності знатних родичів, боюся, що шансів на це вона не має ніяких» (місіс Герст про Джейн) [9, с. 36].

«...Ти ні в кому не бачиш ніяких вад. Всі на світі здаються тобі добрими та приємними. Ніколи в житті я не чула, щоб ти про когось говорила погано» [9, с.14] (Елізабет до Джейн)

«... Чи зможу я бути щасливою, вийшовши заміж за чоловіка, всі сестри і друзі якого воліють, аби він одружився з іншою?» [6, с.121]

МІСТЕР БІНГЛІ

«...Розважливий, доброзичливий, жвавий; а які прекрасні в нього манери! Я таких ніколи не зустрічала раніше — така невимушеність, така бездоганна вихованість!» [9, с. 14]

«Статок на суму близько ста тисяч фунтів містер Бінглі успадкував од свого батька» [9, с.15]

«Почуття радості, симпатії й турботи переповнювали його» [9, с.53]

Запитання для бесіди:

- Яким було перше враження сестер Беннет від містера Бінглі?
- Які думки охопили Джейн після її знайомства з Бінглі?
- Визначте найсуттєвіші риси образу Джейн. Чи впевнена вона в почуттях містера з вищого суспільства?
- Чому з усіх сестер найближчою їй стала Елізабет, хоча характери двох рідних людей є досить різними?
- Чому Бінглі так швидко поїхав до Лондона і не зустрівся з Джейн, особисто не повідомив про від'їзд? Чи не здається вам, що Бінглі дуже легко погодився на «порятунок» від нерівного шлюбу? Як поводить себе в цей період Джейн?

- Чому Дарсі й сестрам Бінглі майже вдалося зруйнувати можливе щастя свого друга і брата?
- Що спонукало містера Бінглі згодом повернутися і зробити Джейн пропозицію руки і серця?
- Чи виправдовує, на вашу думку, поведінку Бінглі його пояснення, що він був упевнений у байдужості Джейн до нього? Чи повірили ви в щирість його почуттів?

Попередній висновок.

«Елізабет дійсно вірила в те, що всі його очікування щастя мають під собою раціональне підґрунтя, бо для цього вони мали чудове взаєморозуміння, прекрасну вдачу Джейн і загальну схожість почуттів та вподобань», – такими були думки Елізабет стосовно шлюбу Джейн і Бінглі. Найкращі риси характеру Джейн, її розважливості, добре і чуйне серце, її зовнішня і внутрішня краса винагороджені Джейн Остін. Міс Беннет знайшла таке кохання, про яке мріяла.

Розкриймо історію міс Шарлотти Лукас та священника Коллінза, використовуючи цитатний матеріал.

СВЯЩЕННИК КОЛЛІНЗ

«... Я мав щастя бути призначеним на посаду її ясновельможністю леді Кетрін де Бург» [9, с.62].

«Його лист — це суміш раболіпства і пихи» [9, с.62].

«Вигляд у нього був похмуро-серйозний і статечний» [9, с. 64].

«...оглядав він усе це як майбутній господар» [9, с.65].

«Вона також двічі запрошувала його до Розінгса на обід» [9, с.66].

«Леді Кетрін навіть поблажливо порадила йому одружитись якомога швидше» [9, с.66].

«Покора, в якій його виховав батько, ще з дитинства визначила смиренність його манер» [9, с.69].

«...Бундючність поєднувалася з раболіпством, зарозумілість — із покірливістю» [9, с.70].

«Найголовніше — це розподілити десятину таким чином, аби не скривдити себе і не забути при цьому про свого покровителя чи покровительку» [9, с.102].

«... Увагу і доброзичливість до мене з боку леді Кетрін де Бург я вважаю далеко не останньою перевагою, яку маю у своєму розпорядженні» [9, с.107].

МІС ШАРЛОТТА ЛУКАС

«...Міс Лукас, яка погодилася на його пропозицію виключно від щирого та безкорисливого бажання здобути собі чоловіка» [9, с.123].

«...Його перспективи розбагатіти в майбутньому були цілком реальними та недвозначними» [9, с.123].

«Загалом вона почувалася задоволеною» [9, с.124].

«...Шлюб завжди був її метою. Він являв собою єдиний благопристойний спосіб матеріального забезпечення для молодих жінок із гарною освітою, але поганим приданим. Особистого щастя він не гарантував, але був для них найприємнішим способом захиститися від злиднів. І ось цей захист вона нарешті собі забезпечила» [9, с.124].

Запитання для бесіди:

- Прочитайте уривок із тексту: «...Щастя в подружньому житті — справа абсолютно випадкова. Навіть якщо майбутні чоловік та дружина добре знають характери одне одного і їхні характери так само добре одне одному підходять, це аж ніяк не підвищує можливість того, що їхнє подружнє життя буде щасливим» [9, с.22]. Дайте відповідь на запитання: «Чи суперечать такі висновки авторським поглядам? Яким бачила свій шлях до щастя Шарлотта, адже Коллінз ще не мав великих статків?»
 - Які причини спонукали Коллінза шукати наречену?
 - Скориставшись поданим у таблиці цитатним матеріалом, розкрийте особливості амбітних мрій містера Коллінза?
 - Чому парафіяльний священник легко поміняв Джейн на Елізабет? («Про себе він був надто гарної думки, щоб зрозуміти мотиви відмови кухарки; і хоча вона й зачепила його гордість, він не мав якихось інших причин страждати. Його почуття до Елізабет були повністю надуманими») [9, с.113].
 - Чим сподобалася молодому священнику Шарлотта Лукас?
 - Чи почувалася Шарлотта щасливою у шлюбі з Коллінзом? Що отримала місіс Лукас замість справжнього сімейного щастя?
 - Чи можна вважати героїню жертвою обставин? Якщо так, то чому погодилася на таку долю?

Попередній висновок. Шлюб Шарлотти і Коллінза не став союзом двох закоханих. Він нагадував більше економічний договір, вдалу угоду, аніж палку закоханість.

IV. Висновок уроку. Запитання для підсумкової бесіди «Аристократи на шлюбному «ярмарку»

- Чим, на вашу думку, відрізняються одне від одного суспільні «верхи» і «низи» стосовно укладання шлюбу? Які чинники визначають поведінку Кетрін де Бург, сестер Бінглі, Дарсі щодо створення сім'ї?
- Чи відрізняється мета, яку переслідує Керолайн Бінглі, від сподівань інших «конкурсанток» на «ринку наречених» [6]?
- Що дозволило леді Кетрін бути повністю незалежною в становому чоловічому суспільстві?
- Чи втручалася вона в особисте життя своєї доньки? Чому об'єктом її вибору виявився Дарсі? («Її дочка, міс де Бург, матиме велике придане; усі вважають, що вона побереться зі своїм кузенком і таким чином їхній шлюб об'єднає ці два маєтки» [9, с.84]).
- Чому леді Кетрін де Бург не вірила в щирість почуттів Елізабет до свого племінника – містера Дарсі? Чи могла гордовита аристократка дозволити доньці незможного дворянина порушити ієрархію суспільного устрою, вікові традиції?
- Як ви розумієте значення слів *гордість* та *упередженість*?
- Чим відрізняється сучасне пояснення почуття гордості від сприйняття цього поняття в англійському суспільстві кінця XVIII – поч. XIX ст.? (У становому ієрархічному суспільстві думка про людську гідність формується на основі походження, матеріальних статків. Важливо додати, що почуття гордості і упередженості є рушійною силою, яка прискорює події у романі. Ці риси притаманні фактично усім героям).
- Як аристократи де Бург, Бінглі, Дарсі розуміли поняття гордість? Чи було ставлення леді де Бург, Дарсі до сім'ї Беннетів та подібних до них проявом гордості й упередженості?
- Які засоби характеристики героїв використовує Джейн Остін? (доповнення схеми)

Художні засоби створення образів роману

- *Фрагментарні портретні характеристики*
- *Характеристика через події, вчинки, манеру триматися*
- *Саморозкриття через монологи та діалоги*
- *Позасюжетні елементи: листи*

V. Домашнє завдання. Перечитати епізоди роману, які розкривають історію розвитку відносин Дарсі й Елізабет.

Робота в парах. Індивідуальні завдання: зосередивши увагу на діалогах «Дербішир. Освідчення» та «Лонгберн. Освідчення», виписати і проаналізувати найбільш значущі репліки головних героїв.

Творче завдання. Створити і запропонувати однокласникам дудли, кроссенси тощо.

Урок 3.

Тема кохання головних героїв Елізабет і Дарсі в романі англійської письменниці Джейн Остін (1775-1817) «Гордість і упередження».

Мета: пройти слідом за авторкою етапами осягнення головними героями взаєморозуміння як основи подолання гордості й упередженості задля створення щасливого і стабільного шлюбу; сприяти формуванню в учнів кращих людських якостей.

... Він має право бути гордовитим.
Дж. Остін «Гордість і упередження»

Але одна й та сама людина змінюється такою значною мірою, що в ній завжди знаходиш щось нове.
Дж. Остін «Гордість і упередження»

I. Оголошення теми, завдань уроку. Мотивація навчальної діяльності

«Я – найщасливіша людина у світі. Мабуть, багато людей казали так раніше, та ніхто з них не мав на це стільки вагомих підстав, як я» [9, с. 373], – написала головна героїня роману Елізабет у листі до любої тітоньки місіс Гардінер. У цих словах закарбована мрія Джейн Остін про щасливий шлюб, вільний від суспільних стереотипів. Дослідники творчості англійської письменниці [6] зазначають, що Джейн Остін відкидала шлюб за розрахунком і мріяла вийти заміж, по-справжньому покохавши. Її обранцем міг стати студент-юрист Том Лефрой, але закохані були бідними, і тому багатодітна родина

юнака ніколи не дала б згоди на заручини. Бо це суперечило правилу про вигідність шлюбу, який ґрунтувався на статусі, грошах і аж ніяк не на почуттях двох закоханих. Із Харрісом Біг-Уїзером письменниця зустрілася у 1802 році. Він, закохавшись до нестями, запропонував Джейн стати його дружиною. Це була для неї прекрасна можливість покращити своє фінансове становище: сім'я Біг-Уїзер володіла кількома маєтками й угіддями. Джейн спочатку погодилася, а наступного дня відмовила Харрісу. Можливо, вона ще кохала Лефроя і будувати сім'ю за відсутності почуттів не захотіла (Слайд 9).

Згадайте слова, з якими звертається Джейн до Елізабет: «Роби, що хочеш, але не виходь заміж без любові» [9, с.364]. Але чи не був це утопічний ідеал у становому англійському суспільстві XVIII ст.? Як втілити в життя нові пріоритети і суспільні цінності? На уроці ми дізнаємось про позицію самої Джейн Остін щодо розв'язання цієї проблеми та вибір героїв її твору Елізабет і Дарсі, історія яких є композиційним центром роману.

II. Аналітичне дослідження ключових епізодів роману згідно з означеною темою

Учитель. Звернімося до назви твору.

- Спробуйте пояснити, як епіграф перегукується із тлумаченням поняття гордість. Який зміст вкладає Остін у це поняття?

- Яке значення, на вашу думку, має сполучник *I* у назві роману Джейн Остін: єднальне чи протиставне? (Письменниця вказує на те, що гордість і упередженість головних героїв є взаємними. Тому обидва значення мають право на існування: і як протиставне, і як єднальне).

- Цікаво, що в романі «Гордість і упередженість» образ дороги сприяє як розвитку сюжету, так і є засобом зображення «еволюції характерів головних героїв» [7], розвитку їхніх стосунків. Розглянемо ключові епізоди.

I епізод. Бал у Меритоні. Перша зустріч Елізабет і Дарсі.

Запитання для бесіди, та орієнтовні відповіді з використанням цитатного матеріалу:

- Згадайте, яке враження справив на присутніх містер Дарсі? Які ваші перші враження від зустрічі з героєм? Яку особливість портретної характеристики ви помітили? (Портретна характеристика героя досить скупа, адже відсутність розлогіх портретних описів – одна з характерних рис оповіді письменниці: «...незабаром прикував увагу всіх присутніх у кімнаті своєю елегантною, високою статурою, гарними рисами обличчя, шляхетною зовнішністю...» [9, с.10]).

- Яка інформація про героя виявилася найважливішою? («...Чуткою про свої десять тисяч фунтів на рік, що поширилася кімнатою відразу ж, як він до неї зайшов. Чоловіки в один голос заявили, що він виглядає як справжній мужчина, дами ж проголосили, що він навіть гарніший за містера Бінглі; пів вечора його споглядали із надзвичайним захватом...» [9, с.10]).

- Чому «хвиля популярності покотилася у зворотньому напрямку» [9, с.10]? (Містер Дарсі не виправдав сподівань у якості майбутнього претендента на руку однієї з місцевих красунь).

- Згадайте слова Дарсі стосовно Елізабет під час розмови з містером Бінглі: «Вона нічогенька, але недостатньо гарна, щоби привабити мене; наразі ж я не в тому настрої, щоб виручати молодих дівчат, погорджених іншими чоловіками» [9, с.11] (У словах Дарсі прослідковується погляд чоловіків на роль жінки в англійському суспільстві. Його не цікавили почуття Елізабет, до того ж вона належала до так званих жінок джентрі, збіднілих дворян: «Дарсі ... побачив зібрання людей не надто красивих, не

по моді вдягнених, до яких він не відчув ніякого інтересу і від яких не отримав ні задоволення, ні виявів симпатії [9, с.16]).

- Як сприйняла Елізабет таку оцінку з боку містера Дарсі? Чому міс Беннет «своїм подругам ... розповіла цю історію надзвичайно поблажливо»? (Містер Дарсі залишив по собі не надто теплі почуття, але дівчина «...була людиною жвавою та грайливою вдачі й тому її тішило все сміховинне» [9, с.12]. Читачів, мабуть, дивує така реакція Елізабет. Остін знала, що в сучасному їй суспільстві зовнішність і манери жінок були дуже важливими, підлягали обговоренню, особливо з боку чоловіків. Зневажливе ставлення чоловіків до жінок не було чимось незвичним. Елізабет як людина свого часу чинить розсудливо: вона не ображається).

- Чому Елізабет не шукала уваги Дарсі? Наведіть приклади з тексту, які засвідчують силу характеру Елізабет.

- Чому, на вашу думку, Елізабет «поволі ставала об'єктом уваги» [9, с.23] з боку Дарсі? Що найбільше приваблювало британського шляхтича? («Спочатку містер Дарсі через силу визнав, що вона нічогенька, і на балу спостерігав її без будь-якого ентузіазму; коли вони зустрілися вдруге, то він поглянув на неї лише для того, щоб потім висловити критичне зауваження. Але не встиг він виявити і сповістити своїм друзям, що обличчя її не має жодної приємної риси, як йому почало здаватися, що її обличчю надавали винятково розумного виразу її прекрасні темні очі. До цього відкриття додалися і деякі інші, не менш приголомшливі. Хоча його прискіпливий погляд і видивився деякі відхилення від бездоганної симетрії в її формах, він змушений був визнати, що вона має струнку та гарну фігуру; і, незважаючи на його наполягання на тому, що її манерам далеко до тих, які прийняті в модному товаристві, йому дуже сподобалась їх невимушена грайливість» [9, с.23]).

- Чи повірили ви в щирість захоплення Дарсі «прекрасними темними очима» на обличчі гарненької дівчини Елізабет Беннет? Чи є зміна ставлення героя до дівчини свідченням внутрішньої боротьби між справжнім «я» Дарсі і тим штучним ідеалом, який існував в аристократичному суспільстві? Що цінує молодий аристократ в жінках – зовнішність чи розум?

- Що в поведінці містера з вищого суспільства все ж привернуло увагу Елізабет, адже «для неї він був лише молодиком, який ніде й нікому не подобався і який вважав її недостатньо вродливою, щоб із нею танцювати» [9, с.23]?

Епізод II. Недерфілд (друга знакова зустріч Елізабет і Дарсі, що відбулася в орендованому маєтку містера Бінглі).

Бесіда за прочитаним розділом

- Чи звернув увагу містер Дарсі на насмішки місіс Герст та міс Бінглі стосовно Елізабет?

- Наскільки важливим є діалог Дарсі та Елізабет з приводу освіти жінок? Чи співпадають їх погляди? (Інтелектуальний діалог Дарсі й Елізабет цілком відповідав просвітницьким поглядам Джейн Остін: походження, світські манери чи розум, освіченість, вміння підтримати цікаву бесіду – ось головні питання їхньої уваги)

- Чому Елізабет швидко покинула кімнату після цієї дискусії? Чи згодна вона з Дарсі? Чи це типовий для XVIII ст. прояв поступливості жінок перед чоловічим авторитетом?

- Кого, на вашу думку, стосуються слова – Дарсі, Елізабет чи міс Бінглі: «Не підлягає сумніву, ... що хитрість присутня в усіх без винятку засобах, якими користуються жінки, щоб здобути собі чоловіка. Все, що має хоч якесь відношення до хитрощів, викликає огиду» [9, с.40]? Чому міс Бінглі не була настільки задоволена відповіддю Дарсі, якому демонструвала свою симпатію, щоб продовжувати розмову на цю тему? Чи розуміла Елізабет всю складність становища, в якому вона перебувала?

- Чи змінились думки Елізабет про Дарсі під час перебування в Недерфілді?
- Що стало приводом для такої його характеристики: «має глибокий і складний характер»?
- «...Найзахоплюючіша річ — це вивчення складних характерів. Саме складність і робить їх цікавими» [9, с. 42], – говорить Елізабет. Чи розуміють присутні, що саме між Елізабет і Дарсі продовжується діалог, розпочатий раніше?
- Наскільки важливими для Дарсі є слова Елізабет про поезію, яка є поживою любові: «...Якщо йдеться про любов витончену, міцну і чисту. Будь-що може бути поживою для почуття, що вже встигло зміцніти. Але якщо це лише хирлява і непевна симпатія, то я переконана: вистачить одного гарного сонета, щоб вона віддала Богу душу» [9, с.44]? Чому Дарсі не відповів, а «лише посміхнувся»?
- Чи помічає Елізабет зацікавленість нею містера Дарсі? Чому її не хвилює «наявність у Дарсі симпатії до неї»?
- Чи можна почуття Дарсі до Елізабет назвати закоханістю? Чи можливий між ними шлюб? (Дарсі зрозумів, що горда і запальна Елізабет інтелектуально перевищувала своє оточення, не намагалася знайти собі заможного чоловіка, читала книжки, намагалася вивчати людську природу. Можливо, навіть вони схожі між собою: «...Ніяка жінка ніколи не зачаровувала Дарсі так сильно, як вона. Він дійсно вважав, що якби не низьке походження родичів Елізабет, то небезпека одруження з нею могла стати цілком реальною» [9, с.51].
- «...Марносластво — це дійсно вада. Але гордовитість... розумна людина завжди зможе тримати її під пильним контролем» [9, с.57]. Чи вдалося Дарсі тримати під контролем свою гордовитість? Чи упереджений він стосовно дівчини, якій симпатизував? Він боїться свого почуття до Елізабет? (Дарсі сприйняв повідомлення про від'їзд Елізабет і Джейн із задоволенням, «бо Елізабет залишалась в Недерфілді надто довго. Вона вабила його сильніше, ніж йому хотілося; до того ж міс Бінглі поводитися з нею нечемно, а до нього прискіпувалася частіше, ніж зазвичай. Тому він мудро вирішив виявляти підвищену обачливість, аби ніяким чином не висловити жодного натяку на свої справжні почуття, не виявити нічого такого, що могло б породити в ній надію на його прихильність. Він зрозумів, що хоча така надія й виникла, то останній день перебування матиме велике значення — від його поведінки залежатиме, житиме ця надія чи помре. Твердий у власній рішучості, він протягом усієї суботи не обмовився з Елізабет і десятком слів, і, незважаючи на те, що одного разу вони залишались удвох протягом півгодини, він сумлінно тримався своєї книжки, а на неї навіть не поглянув» [9, с.59]).
- Чи змогла Елізабет приборкати свою упередженість і зрозуміти Дарсі? (У репліках Елізабет відчутна ціла гама негативних почуттів: роздратованість, неприязнь, досада, злість. Звернімо увагу на її слова: «Чотири дні я провела з ним в одному будинку і вважаю його людиною вкрай неприємною» [9, с.77]; «Його пихатість у всіх викликає огиду. Навряд чи ви зустрінете людину, котра б висловлювалася про нього більш позитивно, ніж я» [9, с.78]; «Навіть мого поверхового знайомства з ним було достатньо для висновку, що він — людина поганої вдачі» [9, с.78]; «Не думала я, що містер Дарсі такий гидкий, хоча він ніколи мені не подобався. Раніше я була про нього не такої поганої думки — я припускала, що він зневажає людей узагалі, але й не підозрювала, що він здатен опуститися до такої злостивої помсти, такої несправедливості, такої жорстокості!» [9, с.81]; «Мабуть, характер у нього просто жадливий» [9, с.81]; «Який жах! Це просто огидно! Як же це всім відома гордовитість містера Дарсі не змусила його вчинити справедливо щодо вас?! Окрім інших мотивів, від непорядності його мусила втримати хоча б гордість та самоповага, бо його вчинок тільки непорядністю й можна назвати» [9, с. 82]. Отже, Елізабет демонструє суцільну антипатію до людини, із якою доля чомусь її постійно зводить).

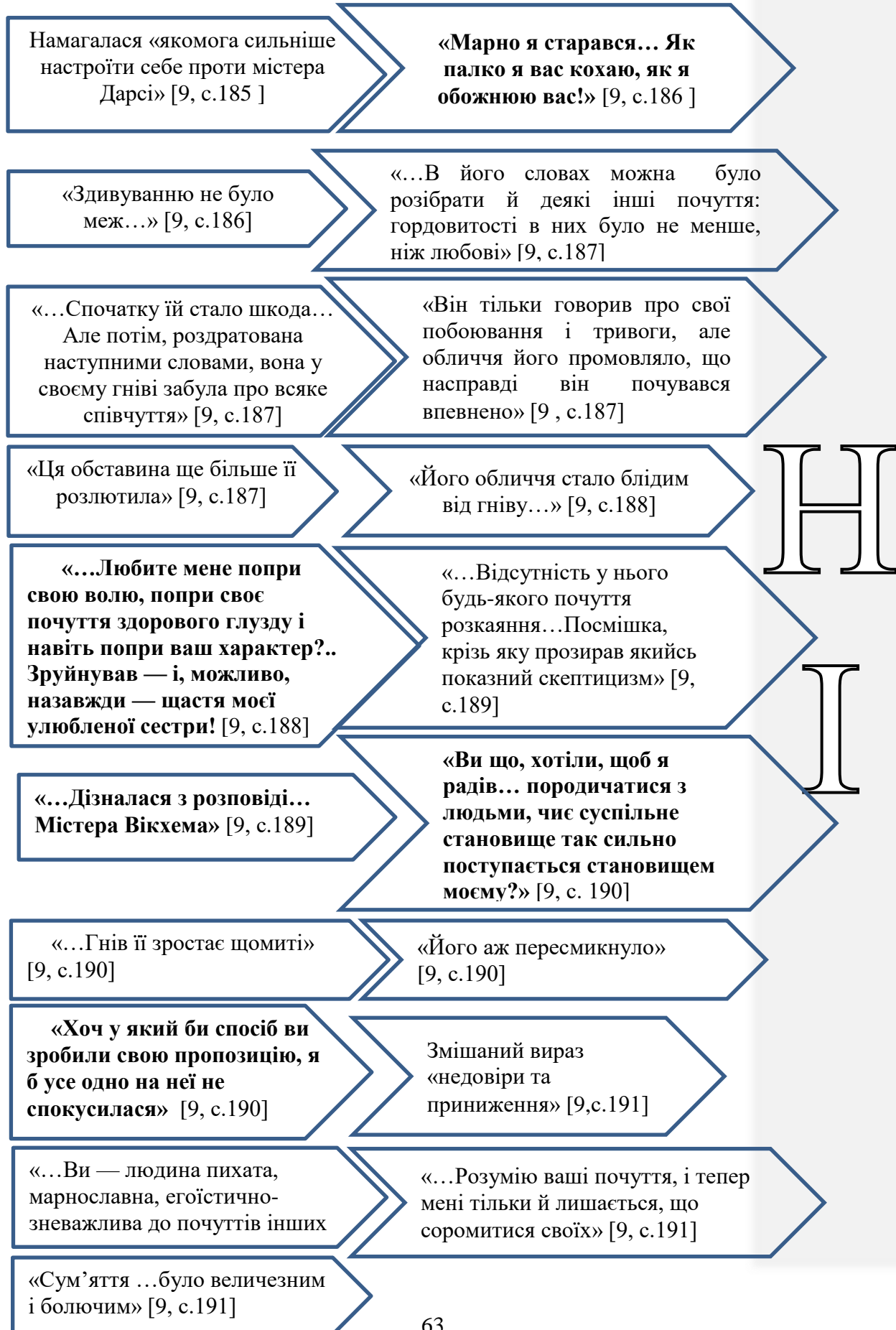
Епізод III. Недерфілд. Бал**Запитання для бесіди**

- Чому антипатія Елізабет до Дарсі поглибилася на балу? Хто був причиною такої негативної реакції?
- Чи вдалося Елізабет «намалювати» достовірний портрет, «прочитати» характер Дарсі? (Елізабет в якийсь момент дивує читачів висновками, порівнюючи характер свій та Дарсі: «Ми обоє маємо відлюдкувату, небалакучу вдачу. Ми не любимо говорити, крім хіба що тих випадків, коли збираємося сказати щось таке, що ошелешить усіх присутніх і приказкою закарбується у пам'яті прийдешніх поколінь» [9, с.93])
- «Вона не могла надто часто поглядати на містера Дарсі, але все одно кожен погляд переконував її в тому, що сталося саме те, чого вона боялася: він не часто зиркав у бік її матері, але видно було, що вся його увага прикута до неї. Вираз його обличчя повільно змінювався від обурення та презирства до непохитної і стриманої поважності» [9, с.101]. Чому так хвилюється Елізабет? Чому її цікавить реакція на події «з боку означеного джентльмена»? (Міс Елізабет, дівчині з вродженою гордістю, соромно за поведінку матері, яка в товаристві розумних людей (таким беззаперечно є Дарсі) поводить себе невиховано. Цікаво те, що Елізабет звертає увагу на реакцію Дарсі. Вона постійно згадує його, думає про нього. Героїня не хоче визнати, що він її цікавить. Її природна гордість і сформована в суспільстві упередженість нижчих за станом стосовно вищих (або навпаки) не дають змогу визнати це.)

Епізод IV. Дербішир. Освідчення**Запитання для бесіди**

- Сцені освідчення містера Дарсі передує розмова Елізабет з полковником Фітцвільямом. Наскільки ця розмова важлива для міс Беннет, для читачів?
- «Елізабет, наче намагаючись якомога сильніше настроїти себе проти містера Дарсі, вирішила зайнятися перечитуванням усіх листів, котрі їй написала Джейн за час її гостювання в Кенті» [9, с.185]. Чи готова Елізабет у такому стані вислухати Дарсі? (Дещо поспіхом Елізабет склала уявлення про Дарсі і не готова його змінити. Частково в цьому винен також він).
- Чи очікували ви зустріти закоханого аристократа Дарсі з пропозицією руки і серця? Чи очікувала Елізабет побачити Дарсі?
- Чи згодні ви з аргументами Елізабет?
- Які нові риси додає ця розмова до того, що ви вже знаєте про внутрішній світ Елізабет? (Письменниця орієнтується на «внутрішній» зір читачів, яким за умови уважного прочитання твору відкриються непрості характери її улюблених героїв. У кожній репліці Елізабет, у кожному її рухові звучить слово **НІ** стосовно Дарсі. Подаючи експресивний опис діалогу-поєдинку, Джейн Остін показала справжню сутність упередженості Елізабет).
- Д. Остін – справжня майстриня діалогів, які переривають авторську розповідь. Чому письменниця перетворила освідчення в коханні на словесну дуель? (В. Вулф писала: «Джейн Остін є майстром набагато глибших емоцій, ніж ті, які проявляються на поверхні. Вона стимулює нас додавати те, чого там немає. Те, що вона пропонує, ніби дрібниця, яка містить в собі щось таке, здатне розширюватися в уяві читача, і наділене такими найстійкішими формами життєвих ситуацій, які видаються тривіальними. Тут завжди надається значення характерові. Повороти і вигини діалогу тримають нас весь час у стані очікування. Наша уява розполовинюється між теперішнім і майбутнім. І саме в цій незавершеності та основній підлеглості твору полягає велич Джейн Остін» [4]. Прикрі упередження, непорозуміння перетворили спілкування на драматично напружений діалог-протистояння).

Індивідуальне завдання. Дослідження діалогу Елізабет і Дарсі
ДІАЛОГ-ПОЄДИНОК. Схема № 1

- Чому пізніше лист від містера Дарсі Елізабет перечитала декілька разів і незабаром знала його напам'ять? Чи змінилися її почуття до нього? Чи є роздуми Елізабет свідченням глибини її натури? (Листи – це своєрідні побутові документи, що містять картини миттєвих переживань, фрагменти осмислення людиною власного життя. Лист Дарсі розкриває перед читачами не тільки характер молодого джентльмена, його ставлення до оточення і до свого адресата, але й вдачу міс Беннет: «Елізабет стало за себе страшенно соромно. Ні про Дарсі, ні про Вікхема не могла вона думати, не почувачись сліпою, упередженою, пристрасною і дурною. «Як огидно я поведилася! — скрикнула вона. — Я, котра вихвалялася своєю проникливістю! Я, котра так цінувала себе за свої здібності! Я, котра часто висміювала щедрість і доброту своєї сестри та знаходила втіху в марній і гідній усякого осуду недовірливості. Яке принизливе відкриття! Однак — яке справедливе приниження! Навіть коли б я кохала — і то я б не була такою трагічно заслпленою. Не любов, а марнославство — ось що спричинилося до такого глупства. Втішена увагою з боку одного чоловіка та ображена її відсутністю з боку другого, вже на самому початку нашого знайомства я стала жертвою невігластва й упередженості, прогнавши від себе здоровий глузд, хоча мала зробити навпаки. До цього моменту я себе просто не знала» [9, с.205]. «Те, що я мала нещастя висловлюватися з таким гнівом, є природним наслідком тієї упередженості, котру я в собі плекала» [9, с. 221]).

- Навіщо Дж. Остін ускладнила стосунки Елізабет і Дарсі, сповнила їх «мінливостей та суперечностей»? (Англійська письменниця поєднує в характері героїв скепсис, іронію і оптимізм. Її роман про болісний процес виховання людини, позбавленої упереджень).

Епізод V. Пемберлі

Запитання для бесіди

- Як змінюється настрій Елізабет під час перебування у Пемберлі? Чим захоплена героїня – багатством чи вишуканістю парку та маєтку Дарсі?

- «Я б уже встигла звикнути до цих кімнат!.. Але ж ні!» [9, с.238]. Чому Ні?

- «Ця дівчина знає містера Дарсі?» [9, с.239], – запитала міс Рейнольдс. Якою буде ваша відповідь на запитання економки?

- Чому Остін дає змогу Елізабет спочатку познайомитися з портретною мініатюрою господаря Пемберлі, а потім дізнатися про характер Дарсі зі слів економки?

- Пізніше Елізабет розглядатиме інший портрет містера Дарсі. Чому вона затримується перед ним на декілька хвилин?

- «...Поява містера Дарсі була настільки несподіваною...» [9, с.244]. Наскільки важлива ця зустріч для обох молодих людей? Чому в її роздумах після зустрічі невласне пряма мова пересипана окличними реченнями, риторичними запитаннями? (Піднесений емоційний стан героїні свідчить про неабияку зацікавленість Елізабет молодим чоловіком. Її думка про Дарсі різько змінюється. Мабуть, вона більше лякається такої зміни в собі, аніж радіє їй. Містер Дарсі повинен відчувати цю зміну, побачити світло в очах Елізабет, адже йому так подобаються її очі. Ці хвилини були найбентежнішими в її житті. Тому вона так схвильована, так багато ставить собі запитань і так бурхливо на них реагує).

- Як сприйняла Елізабет історію Лідії та Вікхема? Чому для неї, яка «ніколи раніше не була ... такою готовою полюбити його (Дарсі), як зараз» [9, с.270], стало цілком зрозумілим, що збентеженню, щастю, закоханості мав настати кінець? («Коли містер Дарсі вийшов з кімнати, Елізабет відчула, що тепер навряд чи вони коли-небудь знову зустрінуться в атмосфері такої теплоти й сердечності, як це було в Дербіширі; кинувши погляд у минуле на їхні стосунки, сповнені мінливостей та суперечностей, вона зітхнула, подумавши про недоречність та несвоєчасність такої субстанції, як почуття: тепер їй хотілося, щоб їхнє знайомство тривало, а колись вона б навпаки — раділа з його

закінчення. ... Елізабет із жалем подивилась услід містеру Дарсі» [9, с.271]. Неприязнь, сумніви змінилися жалем через помилкові висновки. Тепер Елізабет у захопленні від людини, яку вона змогла зрозуміти надто пізно. Покладаючись на докази розуму, вона усвідомила, що зустріч з ним – доленосна подія її життя і вона згодна поєднати свою долю з гордовитим джентльменом).

Епізод VI. Лонгберн. Освідчення

Запитання для бесіди

Доведемо, що через складнощі і суперечливості вивіряється почуття героїв.

- Читачі вперше побачили Елізабет у сльозах. Чому вона переживає? Що підказує їй розум щодо подальшого зближення між нею і Дарсі? Що може завадити їхньому щастю? (Через нерозважливу поведінку Лідії репутація сім'ї Беннетів постраждала. Становище в суспільстві Елізабет та її сестер Джейн, Кітті, Мері бажає бути кращим).

- Чим вразив вас вчинок Дарсі, який вирішив врятувати ситуацію? Як почувався він, спілкуючись з неприємними йому людьми? Чому звинувачував себе у тому, що сталося з Лідією? Чи не постраждала тут гордість містера Дарсі?

- Оцініть поведінку Елізабет під час зустрічі з леді Кетрін. Чому, здавалося, неприємна зустріч із леді з вищого суспільства допомогла молодим людям?

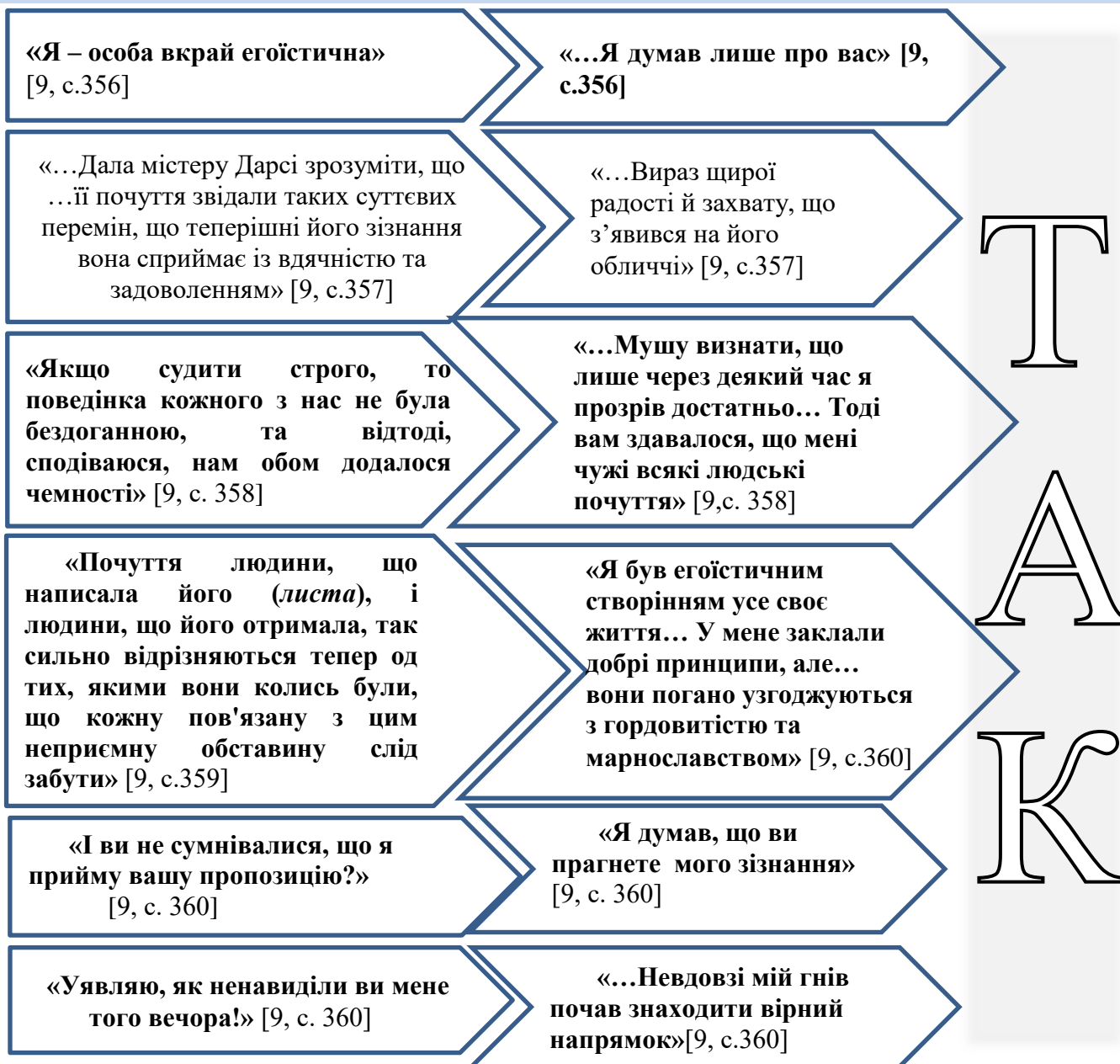
***«Я кохаю його. Насправді ж він ніякий не гордовитий.
Він — людина дуже приязна. Ви його просто не знаєте, тож не заздавайте мені
болю — не говоріть про нього такими словами» [9, с. 367]***

- Чим остання розмова відрізняється від попередньої? Коли головні герої роману англійської письменниці змогли знайти своє щастя? Чому Елізабет і Дарсі повинні були пройти такий складний шлях порозуміння? (У Лонгбернській розмові Джейн Остін більше уваги приділяє не авторському описові, а саме реплікам персонажів, які готові сказати **ТАК** своїм стосункам. Письменниця намагалася довести читачам, що основою щастя двох молодих людей повинно бути пізнання один одного. Герої повинні були пройти через випробування, перемогти в собі гордість, упередженість і знайти любов: «Тільки тепер почала вона розуміти, що він був якраз тим чоловіком, котрий найбільш підходив їй за своєю вдачею та здібностями. Його інтелект та душа, хоча й були не такими, як у неї, відповідали б усім її потребам. Їхній шлюб був би єднанням, котре принесло б користь їм обом: її невимушеність та жвавість сприяли б пом'якшенню характеру та манер містера Дарсі, а його розважливості, поінформованості та знання людей виявились би для неї вкрай потрібними» [9, с.303]. Дарсі й Елізабет у фіналі твору знаходяться тільки на початку тернистого шляху розвитку розуму, серця.).

- Чи можна назвати освідчення в Лонгберні щасливим «епілогом» історії про гордість і упередженість? (Остін намагалася розкрити згубну ідею пихи, яка призводила, зазвичай, до заперечення вічних цінностей (зокрема – кохання), заради штучних ідеалів. Письменниця дала змогу читачам прослідкувати, як зароджується почуття любові, а упередженість (і Елізабет, і Дарсі,) поволі змінюється зацікавленістю; і як саме серце поступово приводить героїв до взаємного почуття. Джейн Остін у романі ламала стереотипи суспільства щодо шлюбу згідно з соціальним статусом. Її герої створюють сім'ю на основі кохання).

Індивідуальне завдання. Коментар схеми №2

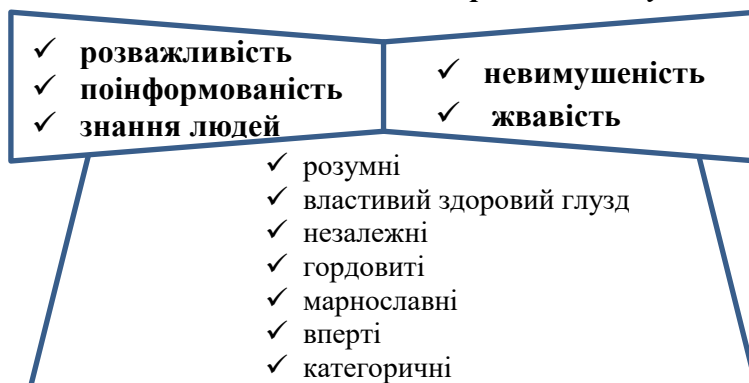
«Елізабет, набравшись сміливості, готувалася до відвертої розмови, а Дарсі, мабуть, робив те ж саме» [9, с.355].

Попередній висновок. Схема №3

Разюча відмінність чи спорідненість душ?

Дарсі

Елізабет

III. Висновки уроку, сформульовані самостійно учнями під час евристичної бесіди

- Чи реалістичне, на вашу думку, завершення подій роману Д. Остін? Якщо ні, то чому цей роман вважають прикладом реалістичного твору?
- У поезиці творів Остін переважає діалог. Яка його роль у характеристиці Елізабет і Дарсі? Відповідь аргументуйте.
- Чи завжди героїні твору Дж. Остін підкоряються правилам, встановленим суспільством? Чому образ Елізабет є особливо значущим у романі? Чи є вона героїнею, наближеною до ідеалу письменниці? (Щасливий шлюб, який має майбутнє, на думку письменниці, ґрунтується на взаєморозумінні. Згадайте позицію Елізабет щодо шлюбу старшої сестри: «...Елізабет дійсно вірила в те, що всі його очікування щастя мають під собою раціональне підґрунтя» [9, с.338]).
- Чи залишаються питання, порушені Джейн Остін, актуальними на початку ХХІ ст. Що поєднує творчість письменниці з сучасним світом? Чому дослідники творчості письменниці називають її героїнь «вісниками ідей фемінізму» [8]?

Література:

1. Анненкова О.С. Англійська література вікторіанської доби // URL: <https://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/33100/Annenkova.pdf?sequence=1>
2. Бистров Я.В., Шуляр С.Р. Інтерпретація гендерних стереотипів у тексті роману Джейн Остін «Гордість і упередженість» // URL: https://web.znu.edu.ua/herald/issues/2009/fil_2009_2/008-11.pdf
3. Вулф В. Джейн Остін. // URL: <http://www.apropospage.ru/person/vulf/v8.html>
4. Вулф В. Жінки та розповідна література // URL: <http://www.ji.lviv.ua/n17texts/woolf.htm>
5. Гурдуз А.І. Стратегії Сета Грема-Сміта і Бена Вінтерса в мешап-трансформуванні романів Джейн Остін і Льва Толстого // URL: http://zfs-journal.uzhnu.uz.ua/archive/21/part_1/5.
6. Гончарова Н.В. Психологізм жіночих образів у романі Джейн Остін «Гордість і упередження» // URL: <https://repository.sspu.edu.ua/bitstream/123456789/9726/1/%D0%93%D0%BE%D0%BD%D1%87%D0%B0%D1%80%D0%BE%D0%B2%D0%B0%20%D0%BC%D0%B0%D0%B3%D1%96%D1%81%D1%82%D0%B5%D1%80%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%B0%206.pdf>
7. Іваненко А.О., Костик О.О., Кушнірова Т.В. Особливості перекладу часопросторових конструкцій у романі «Гордість і упередження» Джейн Остін // URL: <http://reposit.nupp.edu.ua/bitstream/PoltNTU/5765/1/%D0%9A%D1%83%D1%88%D0%BD%D1%96%D1%80%D0%BE%D0%B2%D0%B0%20%D0%86%D0%B2%D0%B0%D0%BD%D0%B5%D0%BD%D0%BA%D0%BE%D0%9A%D0%BE%D1%81%D1%82%D0%B8%D0%BA.pdf>
8. Книш А.В. «Джейн Остін у пошуках щастя: «Гордість і упередження» в оригіналі й перекладі» // URL: <https://crust.ust.edu.ua/server/api/core/bitstreams/1eb71813-2eea-4b38-a944-bf3659f5af91/content>
9. Остен Дж. Гордість та упередженість / Пер. з англ. В.К. Горбатька. Харків: Фоліо, 2023. 380 с.
10. Філоненко С. Онлайн-лекція «Джейн Остін: жінка-авторка у дзеркалах популярної культури» // URL: <https://www.google.com/search?q=%D1%84%D1%96%D0%BB%D0%BE%D0%BD%D0%B5%D0%BD%D0%BA%D0%BE+%D0%BF%D1%80%D0%BE+%D0%9E%D1%81%D1%82%D1%96%D0%BD&oq=%D1%84%D1%96%D0%BB%D0%BE%D0%BD%D0%B5%D0%BD%D0%BA%D0%BE+%D0%BF%D1%80%D0%BE+%D0%9E%D1%81%D1%82%D1%96%D0%BD&aqs=chrome..69i57j33i160l3.11085j0j7&sourceid=chrome&ie=UTF-8#fpstate=ive&ip=1&vld=cid:9d3bb9dc,vid:MlBsyvOjoww,st:0>
11. Яковенко-Єременко І.П. «Розважальне читання» чи «література людської природи»? Літературно-критичні оцінки романістики Джейн Остін в англійському літературознавстві перших десятиліть ХІХ століття // URL: http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/71377/43-Yakovenko_Eremenko.pdf?sequence=1